

PRÁCA AKO CNOŠŤ A VZDOR

Filozofa nerobí filozofom len jeho dielo, jeho knihy, jeho štúdie, ale aj jeho štýl. Stručne povedané to, ako je filozofom. Diogenes Laertský to vedel a Nietzsche to po ňom opakoval, filozof pôsobí aj svojím zjavom, svojimi gestami, svojím vyjadrovaním. U Teodora Münza sa nachádza ohnisko jeho celkového prejavu v princípe práce. Práca ako cnosť nie je okázalá. Pôsobí v tichosti, pôsobí v súkromí, v komunikácii so sebou samým pri tvorbe a zhotovovaní diela. A Münzovo dielo vzbudzuje rešpekt. Bádal, premýšľal, prekladal. Na týchto troch pilieroch stálo a stojí jeho snaženie. Teodor Münz prežil najväčšiu časť svojho života v podmienkach politickej neslobody a prácou vzdoroval, útočil, hájil sa, expandoval a prácou si vydobyl miesto, ktoré mu nemožno uprieť. Jeho profesionálna cesta, ako v nejednom rozhovore naznačil, mala spočiatku aj dogmatické konotácie v päťdesiatych rokoch, keď svoje ateistické myslenie, ktoré vyvieralo z opravdivého vyrovnávania sa s vierou seba vlastným spôsobom, aplikoval v kontextoch, ktoré neuznávali názorovú pluralitu a v oponentovi videli nepriateľa. Ako sám spomína, jeho ateizmus sa kvalifikoval ako „buržoázny“.

Bádateľ. Zameranie na bádateľské oblasti bolo ovplyvnené a spoluurčované aj jazykovými znalosťami latinčiny a nemčiny. Otvárali mu svet nemeckej klasickej a poklasickej filozofie, ako aj myšlienkový svet na Slovensku v období, keď rečou vzdelancov bola latinčina. *Náhľady filozofov malohontskej spoločnosti a Filozofia slovenského osvietenstva* sú toho svedkami. Hoci nebol prvolezcom, podarilo sa mu predložiť, osobitne v materiálovo neobyčajne bohatej *Filozofii slovenského osvietenstva*, interpretáciu, ktorá sprostredkúva čitateľný a koncentrovaný výťažok neúnavného štúdia prameňov a súvekej literatúry. Záujem o osvetu a prakticky orientovanú múdrosť ho privedol k štúdiu „ľudovej filozofie“, tradovanej v rozprávkach a prísloviach. Skúmal ich v práci *Od fantázie ku skutočnosti* a tento projekt si zaslúži pozornosť, pretože na tejto matérii si vyskúšal svoj dôvtip a interpretačné umenie. Od štúdia tradovanej múdrosti a súboru ideí charakteristických pre istú reformne orientovanú skupinu vzdelancov, akou osvietenci v slovenskom a stredoeurópskom kontexte nesporne boli, prešiel Münz k bádaniu, ktoré bolo zamerané na osobnosti či authority európskej filozofie. Ide predovšetkým o Feuerbacha, ktorého myslenie a dielo, najmä *Podstata kresťanstva*, tvorili pozadie a motor Münzovho premýšľania. *Humanistická iniciatíva Feuerbachovej filozofie* je Münzovým hlavným dielom. Je opäť výsledkom jeho bádateľskej stratégie v troch krokoch: výskum archívneho materiálu, rozsiahle štúdium diela a zaujatie vlastného stanoviska, ktoré doterajšie poznanie rozširuje a koriguje. Osobitne treba vyzdvihnúť, že rozširovalo a korigovalo marxistické a nielen marxistické poznanie Feuerbachovej filozofie u nás a v zahraničí.

Je zaujímavé, že v *Listoch filozofom*, v nedávno publikovanej práci, si možno prečítať list Feuerbachovi, ale nie list Spinozovi, filozofovi, ku ktorému si našiel cestu cez Feuerbacha a venoval mu zasvätenú monografiu.

Münz sa etabloval ako jeden z najproduktívnejších slovenských historikov filozofie; tento výkon mu vyniesol členstvo v medzinárodných spoločnostiach bádateľov.

Prekladateľ. Príspevok Teodora Münza do rozvoja filozofického myslenia u nás, ako aj jeho posilnenia ako formy poznania v našom kultúrnom živote tvoria jeho preklady základných prác, „zlatého fondu“ svetovej filozofickej literatúry. Preložil medzi iným Hegelovu *Logiku*, *Filozofiu dejín*, Kantovu *Kritiku čistého rozumu*, *Kritiku praktického rozumu*, jeho menšie spisy, *Totem a tabu* Sigmunda Freuda, nepomínajúc Feuerbacha, Fichteho a Natorpa a opomínajúc mnohých ďalších. Bez nadsádzky ho možno pokladať za jedného z najplodnejších prekladateľov, ak nie za najplodnejšieho, čo je výkon zasluhujúci uznanie, keď uvážime, že filozofická terminológia slovenčiny ešte nie je ustálená a prekladateľ je často zároveň jej tvorcom.

Mysliteľ. Za jeho bádateľskou činnosťou, ktorá je zameraná na skúmanie filozofických diel a textov a svojou povahou je historiografická, však možno objaviť aj Münzovo mysliteľské ja, spriadajúce niť vlastnej filozofickej agendy, ktorej tematické konštanty sú viera, osveta, človek, hovoriac rečou morálky ako bytosť dobrá a zlá, svet, v ktorom žije, a príroda, do ktorej zasahuje a ktorá reaguje. Münzovo filozofické precitnutie sa spája, ako uviedol v rozhovore pre časopis *Filozofia* v roku 1993, s odklonom od viery. Jeho filozofický záujem je determinovaný touto osobnou udalosťou a problémom. Je niťou, ktorá sa vinie viditeľne-neviditeľne jeho prácami. Napriek odklonu od viery a príklonu k ateistickému alebo, ako sám hovorí, možno antiteistickému postoj, mu zostal vlastný istý mentálny habitus, ktorý zvláštnym spôsobom súvisí s vierou: potreba mať poriadok a jasno, potreba mať vyhranené, aj keď zdôvodnené presvedčenie. Münz je prísny, súdi kategoricky, má sklon k jednoznačnosti. Skepsa a intelektuálna ľahkosť alebo tanec, ako by povedal Nietzsche, nie sú jeho vecou a jeho gustom. Má svedomie a pred jeho súdnou stolicou cituje aj sám seba. V spomenutom rozhovore to dokumentuje: Má aj vo svojom vnútri jasno a rázne sa vie vyrovnáť so sebou, je človekom, ktorý chce žiť v osobnej kontinuite. Vie si priznať aj chyby a dokáže ich naprávať. Je morálnym filozofom. Po rokoch bádania zberá plody svojej práce a nachádza sa na ceste k sebe samému ako k filozofujúcemu subjektu, ktorý po mnohých aktoch sebaoslobodenia hľadá spôsob, ako vyjadriť svoju filozofickú skúsenosť a presvedčenie.

Tibor Pichler

(Uverejnené v časopis *Kritika & Kontext*, 2002, č. 2 – 3.)